

Το αθάνατο ελληνικό δημοτικό τραγούδι διασκεδάζει και ψυχαγωγεί ένα πολύ μεγάλο κομμάτι του ελληνισμού, που είναι προσηλωμένο στην πλούσια, αγνή, καθαρή και ξάστερη ελληνική παράδοση.

Δυστυχώς τα ραδιοτηλεοπτικά κανάλια ντρέπονται να ασχοληθούν με την πλούσια παράδοσή μας και μας έχουν συνηθίσει σε κοινοτοπίες, στις προχειρότητες, καθώς και σε μια ξέφρενη και ανούσια φλυαρία που δεν ταιριάζουν στην υπερηφάνεια και την αξιοπρέπεια του λαού μας. Απομάκρυναν και εκτόπισαν την πολιτισμική μας κληρονομιά και νόθευσαν ό,τι αγνό και ωραίο δημιούργησαν οι πρόγονοί μας και οι πατέρες μας. Ο ελληνικός λαός ανήκει στα Βαλκάνια. Έχει την λαμπρότερη ιστορία του κόσμου και δικό του αξιοζήλευτο πολιτισμό. Τα δημοτικά μας τραγούδια είναι ο ανεκτίμητος θησαυρός μας. Είναι ο πλούτος μας, η ιστορία μας, η δόξα μας, η λεβεντιά μας, η υπερηφάνειά μας, η αξιοπρέπεια μας και η ταυτότητά μας. Πρέπει να τα διατηρήσουμε ως κόρη οφθαλμού, γιατί αν τα χάσουμε θα χαθούμε κι εμείς μαζί τους. Τα δημοτικά τραγούδια στη λαογραφική μας παράδοση πήραν το όνομά τους από τα δημώδη εθνικά άσματα. Και οι δύο όροι τραγουδιούνται και δηλώνουν σήμερα κάτι που τραγουδιέται. Είναι φτιασμένα έτσι, ώστε να ακούγονται με την μουσική τους. Ο όρος τραγούδι ξεκινάει από την παράδοση της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας. Τα δημοτικά τραγούδια είναι έμμετρα κείμενα αφηγηματικά ή λυρικά, που τα έχουν συνθέσει άγνωστοι λαϊκοί ποιητές μόνοι τους και συμπληρώθηκαν στην πορεία τους ανάλογα με τον τόπο και τα γεγονότα που συνέβησαν. Τα θέματα και η μουσική τους γαλούχησαν τις ελληνικές γενεές επί αιώνες. Τα τραγούδια του ελληνικού λαού είναι από τα ωραιότερα λαϊκά δημιουργήματα όλων των αιώνων και όλων των εθνών, γι' αυτό και κέντρισαν την προσοχή και μελετήθηκαν από πολλούς ξένους από τον περασμένο αιώνα, όπως ο Γκαίτε το 1814, ο Φωριέλ το 1825, ο Πάσσωβ το 1850, αλλά και Έλληνες λόγιους, όπως ο Ζαμπέλιος 1825, ο Μανούσος το 1860 και ο Πολίτης το 1914. Συνδυάζουν το εμπνευσμένο λυρικό ή ηρωικό περιεχόμενο με την στιχουργική τέχνη και παρουσιάζουν ένα άριστο μέτρο. Τα θέματα είναι παλαιά βιώματα, που ανάγονται σε όλους τους αιώνες της ελληνικής ιστορίας. Έχουν την ομηρική άνεση και είναι ποικίλα,

αντικαθρεφτίζοντας τις περιπέτειες, τις ψυχικές καταστάσεις και τρόπους ζωής του ελληνικού έθνους . Ο Νικ. Πολίτης διαχώρισε τα δημοτικά τραγούδια σε επικά, που υμνούν τις ηρωικές πράξεις του πολέμου, σε λυρικά, που υμνούν την αγάπη και άλλες συναισθηματικές εκδηλώσεις, σε οικογενειακά που συντροφεύουν τις χαρές και λύπες της ζωής κ.λπ. Όλα αυτά τα είδη στηρίζονται στην ελληνική παράδοση και δημοτικός στίχος σημαίνει λαϊκός από εθνική παράδοση. Τα ελληνικά δημοτικά μας τραγούδια διατήρησαν την ελληνική γλώσσα που ζει και εξελίσσεται και συμβαδίζει με την δημοτική μας μουσική, μια βαθιά αρχαία ελληνική μουσική, με νέες επιδράσεις που συνέζησε και με την εκκλησιαστική μουσική. Τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια, πολύτιμος θησαυρός της χώρας μας, είναι από τα παλαιότερα χρόνια η μεγαλύτερη πνευματική κληρονομιά της φυλής μας. Αυτά κράτησαν δια μέσου των αιώνων, ιδιαίτερα στα χρόνια της Τουρκοκρατίας τον εθνισμό μας, στάθηκαν η ασπίδα της τιμής και ποτίζουν τις δάφνες της εθνικής μας δόξας για να μείνουν αμάραντες.

ΤΟ ΑΗΔΟΝΙ ΣΤΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

«Του στοιχισε ο κούκος αηδόνι»

Παροιμία

Το αηδόνι είναι το πιο αγαπημένο και πολυτραγουδισμένο πουλί του λαού μας. Η δημοτική ποίηση

της νεότερης Ελλάδας πολλές φορές εμπνεύστηκε από το υπέροχο λάλημά του, γι' αυτό και το

συναντάμε συχνά στα τραγούδια του έρωτα, της αγάπης, του γάμου, της χαράς, αλλά και στις

συμφορές, τους θρήνους, στις παροιμίες κ.τ.λ.

Το αηδόνι συμβολίζει την ομορφιά, την καλοσύνη, την υπερηφάνεια και την γλυκύτητα της φωνής.

Γενικά είναι το δημοφιλέστερο πουλί από όλα τα ωδικά πουλιά μας. Ο λαός μας το περιβάλλει με

εξαιρετική αγάπη, συμπάθεια και θαυμασμό. Ποτέ δε σκοτώνουν οι χωρικοί μας αηδόνια, ούτε και

τα συλλαμβάνουν για να τα κλείσουν σε κλουβί, γιατί το αηδόνι δεν ζει στην σκλαβιά.

Αντίθετα

χαίρονται όταν κατοικεί κοντά τους, στην αυλή τους, στο κοντινό βατόρεμα.

Κανένα άλλο πουλί δεν μπορεί να το συναγωνιστεί στο τραγούδι. Έχει μεγάλη αντοχή στο κελάδημα, έχοντας την ικανότητα να κελαηδεί για πολλές ώρες χωρίς διακοπή. Σχετικά με την

ακατάσχετη κλίση του για το λάλημα ο λαός μας λέει το εξής: «Ένα βράδυ του Απρίλη

κοιμόταν σε

έναν φράχτη. Η αγράμπελη και το αγιόκλημα το περιτύλιξαν με τα βλαστάρια τους. Και ενώ αγωνιζόταν να ξεφύγει από τον εναγκαλισμό τους ορκίστηκε να μην το λένε αηδόνι, αν ξανακλείσει το μάτι του σε νύχτα του Απριλίου». Η ένταση, η καθαρότητα, η γλυκύτητα και η

αρμονία των τόνων της φωνής του ανεβάζουν όποιον το ακούει σε μαγικές και ονειρεμένες μουσικές σφαίρες.

«Είχαν λαλιά
τ' άλλα πουλιά,
μα ένα ήταν μοναχά
απ' όλα τους τ' αηδόνι».

Άγγελος Βλάχος

Το λεπτό τραγούδι των αηδονιών ξεχύνεται στην φύση και ξεχωρίζει, όπως σε μια ορχήστρα

μουσικών οργάνων ξεχωρίζει ο λεπτός και καθαρός ήχος του βιολιού. Γλυκύτερο και μελωδικότερο

λαρύγγι δεν έπλασε ο θεός. Ο Αριστοφάνης ονομάζει το αηδόνι «μούσαν λοχμαίαν» (λοχμαία = η

διαμένουσα στα δάση). Ο Ούγγρος μουσικολόγος Ζόκε γράφει πως το αηδόνι έχει στο λαρύγγι του

ολόκληρη ορχήστρα. Ο Μπετόβεν από τα αηδόνια εμπνεύστηκε την θαυμάσια έκτη συμφωνία του.

Έτσι εξηγούνται και οι λαϊκές φράσεις: «Τραγουδάει σαν αηδόνι», «αυτός είναι αηδόνι», «η φωνή του πάει αηδόνι».

Για την αηδόνα λένε μάλιστα ότι στον καιρό των ερώτων της κάνει τέτοιους ερωτικούς φωνητικούς

λαρυγγισμούς που όλα τα άλλα πουλιά σωπαίνουν για να την ακούσουν. Σχετικό είναι και το ποίημα του Α. Κατακουζηνού:

«Και τ' αηδονάκι αρχινά
γλυκά τη μουσική του
και τ' αηδονάκι αρχινά.
Σωπάστε δάση και βουνά
ν' ακούστε τη φωνή του.»

Α. Κατακουζηνός

Τόσο γλυκιά, τόσο συγκινητική και τόσο παθητική είναι η φωνή του αηδονιού, αλλά και τόσο ανθρώπινη, που την ζήλεψε ακόμα και η βασιλοπούλα, με όλα τα καλά της. Σχετικό είναι και το

παρακάτω τραγουδάκι:

«Αηδόνι εκελάηδαγε από το πουρναράκι
Μα δεν κελάηδα σαν πουλί μήτε και σαν αηδόνι
παρά εκελάηδει κι έλεγε ανθρώπινη λαλίτσα.
Βασιλοπούλα τ' άκουσε από το μπαλκονάκι.
Τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι.

- Να 'χα πουλί τα κάλλη σου και τον κελαηδισμό σου:

- Πώς να 'χεις συ τα κάλλη μου και τον κελαηδισμό μου,

που εσύ κοιμάσαι πάπλωμα κι εγώ στο πουρναράκι.

Εσύ τρως στάρινο ψωμί κι εγώ τρω χορταράκι,

Εσύ πίνεις γλυκό κρασί κι εγώ νερό απ' τ' αυλάκι.

Τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι, τ' αηδόνι, τ' αηδονάκι.»

Συλλογή δημ. τραγουδιών Νώντα Σακελλαροπούλου

Το αηδόνι είναι αποδημητικό πουλί. Φεύγει και αυτό για τις θερμές χώρες το φθινόπωρο, αλλά

κάνει ξεχωριστό ταξίδι, συγκριτικά με τα υπόλοιπα αποδημητικά πουλιά. Ξαναγυρίζει την άνοιξη

και πάντοτε στον ίδιο τόπο. Προτού ξεκινήσει για την επιστροφή του, παραγγέλνει στον αετό να

του ετοιμάσει τη φωλιά του, όπως μας το λέει το παρακάτω χαριτωμένο τραγουδάκι:

«Μου παρήγγειλε τ' αηδόνι

με το πετροχελιδόνι

να του χτίσω τη φωλιά του

με τα χρυσοπούπουλά του.

Του παρήγγειλα κι εγώ

το χρυσάφι είναι ακριβό.

Μου παρήγγειλε κι εκείνο

Παρ' το εσύ κι εγώ στο δίνω.»

Συλλογή δημ. τραγουδιών Νώντα Σακελλαροπούλου

Πολλές φορές το αηδόνι, που είναι σχεδόν αθέατο, κρύβεται προσεκτικά μέσα σε πυκνά φυλλώματα από βατιές και άλλες πυκνές φυλλωσιές, στα ρέματα και τους θάμνους. Γενικά προτιμάει την μοναξιά, ιδιαίτερα όταν χάσει το ταίρι του. Στη μοναξιά του δεν κάνει παρέα με τα

άλλα πουλιά, εκτός από τον αετό, τον βασιλιά των πουλιών. Περπατάει και κλαίει το χαμένο ταίρι

του, όπως η μικροπαντρεμένη τον άνδρα της που λείπει στα ξένα και τον περιμένει με καημό να

γυρίσει. Σχετικό το παρακάτω τραγουδάκι:

«Όλα τα πουλάκια ζυγά-ζυγά

Τα χελιδονάκια ζευγαρωτά.

Το έρημο τ' αηδόνι το μοναχό

περπατεί στους κάμπους με τον αϊτό.

Περπατεί και κλαίει και κελαηδεί

Ο άντρας μου στα ξέναπραματευτής.»

Α. Πάσσωβ: Δημ. τραγούδια, σελ. 352

Κατά την μυθολογία η αηδόνα ήταν κόρη του βασιλιά της Μιλήτου Πανδάρω και γυναίκα του

βασιλιά Ζήθου. Έτρεφε μεγάλο μίσος για τη Νιόβη, που ήταν συννυφάδα της και γυναίκα του Αμφίωνα, γιατί είχε πολλά παιδιά, ενώ εκείνη είχε μόνον ένα. Μια μέρα επεχείρησε να σκοτώσει το

μεγαλύτερο παιδί της Νιόβης, αλλά κατά λάθος σκότωσε το δικό της μονάκριβο γιο, τον Ίτυλο.

Συντετριμμένη από την συμφορά της έκλαιγε συνέχεια απαρηγόρητα. Οι θεοί την λυπήθηκαν και

την έκαμαν πουλί που κλαίει και τώρα μελωδικά τον θάνατο του παιδιού της. Οδύσσεια Τ. 518

Άλλη νεότερη ελληνική παράδοση θέλει την αηδόνα ένα όμορφο τσοπανόπουλο, που έπαιζε τόσο ωραία φλογέρα και μάγευε κυριολεκτικά και τα πρόβατά του και τα άγρια ζώα του δάσους, που μαρμάρωναν για να το ακούσουν. Ένα άλλο που δεν είχε τόσο γλυκιά φωνή, το φθόνησε και επεχείρησε να το σκοτώσει, χωρίς να το κατορθώσει. Ο Θεός έκαμε και τους δυο πουλιά, για να μη μαλώνουν και μάλιστα τώρα είναι πολύ αγαπημένα και κάνει συντροφιά το ένα του άλλου. Πρόκειται για τον κότσυφα.

Δεν είναι επομένως άσχετο το ότι και οι νεκροί επιστράτευσαν τον λαϊκό μας τραγουδιστή, το αηδόνη, για να τους συμπαρασταθεί. Έτσι ο πεθαμένος παρακαλεί τα αηδόνια να μη λαλήσουν τον φετινό Μάιο κοντά στο σπίτι του, σεβόμενα το πένθος της μάνας του.

«Πουλάκια κι αηδονάκια μου το Μάη να μη λαλήσετε
Κι αν ίσως και λαλήσετε, στο σπίτι μου μη 'ρθείτε
Τι έχω μητέρα θλιβερή και θλίβεται για μένα.
Βουνά και δάση κι ουρανέ, κλάψετε τον καημό μου.
Κλάψε κι εσύ μανούλα μου τον αποχωρισμό μου.»

Συλλογή δημοτικών τραγουδιών Νώντα Σακελλαροπούλου

Σε κάποιο άλλο τραγούδι ο πεθαμένος εκφράζει την επιθυμία του ο τάφος του να έχει παράθυρα,

για να πολεμάει από εκεί τους εχθρούς και να χαίρεται την άνοιξη.

«Και στην δεξιά μου τη μεριά αφήστε παραθύρι,
να στέκω ορθός να πολεμώ και δίπλα να γιομίζω
να 'ρχονται τα κλεφτόπουλα να με καλημεράνε
να μπαινοβγαίνουν τα πουλιά, της άνοιξης τ' αηδόνια
να λέω πως ήρθε η άνοιξη, ήρθε το καλοκαίρι.»

Ακαδημίας Αθηνών τ. Α' σελ. 281

Όπως είναι ευνόητο, τον σκληρό χωρισμό των ερωτευμένων το αηδόνη παρακαλείται να τον θρηγήσει.

«Θάλασσα, όρη και βουνά κλάψετε τον καημό μου
Κλάψε κι εσύ αηδόνη μου τον αποχωρισμό μου.
Θάλασσα, όρη και βουνά γύρτε για να περάσω
Για να βρω την αγάπη μου γλυκά να κουβεντιάσω.»

Η παθητική και γλυκιά του φωνή και επιστρατεύτηκε για να κλάψει ακόμα τις ατυχίες και τις συμφορές του έθνους:

«Τ' αηδόνια της Ανατολής και τα πουλιά της Δύσης
κλαίγουν αργά, κλαίγουν ταχεία, κλαίγουν το μεσημέρι.»

Στο τραγούδι της Πάργας τα αηδόνια καλούνται να σταματήσουν τα λαλήματά τους σε ένδειξη βαρύτατου πένθους:

«Αηδόνια μη λαλήσετε, μόνο να βουβαθείτε

και σεις οι μαύροι τσάμηδες τα μαύρα να ντυθείτε
τι την Αγιά την πήρανε στα Γιάννενα τη βάλαν
κι η Πάργα θέλει πόλεμο, θέλει να πολεμήσει.»

Τον ίδιο λυπητερό πόνο εκφράζουν και τα παρακάτω δημοτικά τραγούδια. Σε όλα καλούνται
τα

αηδόνια να κλάψουν ανάλογες συμφορές κλεφτών της Τουρκοκρατίας προ και μετά την
ελληνική

Επανάσταση. Τα τραγούδια αυτού του είδους είναι πολυάριθμα. Ενδεικτικά αναφέρονται τα
εξής:

«Εσείς πουλιά της Ρούμελης κι αηδόνια της Μπαρδούνιας
το Μάη να μη λαλήσετε μηδ' άνοιξη να φέρτε
τι ο Ζουμπαρδούνιας πέθανε στις Σόφιας το σεφέρι.»

Ακαδημίας Αθηνών: Δημ. Τραγούδια, σελ. 233

«Το λέν τ' αηδόνια θλιβερά κι οι κούκοι λυπημένοι
κι αυτοί οι Ρωμαίοι της Ρούμελης στα μαύρα είν' ντυμένοι.
Πολλή μαυρίλα πλάκωσε πεζούρα και καβάλα.»

Ακαδημίας Αθηνών: Δημ. Τραγούδια, σελ. 249

«Αηδόνια μη λαλήσετε, κούκοι να βουβαθείτε
και σεις καημένη Αρβανιτιά στα μαύρα να ντυθείτε
με το κακό που έγινε τούτο το καλοκαίρι.»

Α. Γιαγκά: Ηπειρ. Δημ. Τραγ. σελ. 73

«Εσείς πουλιά του Γρεβενού κι αηδόνια του Μετσόβου
Εσείς καλά τον ξέρετε αυτόν τον Πάπα-Γιώργη
που ήταν μικρός στα γράμματα κι άξιος στα πινακίδια.»

Α. Γιαγκά: Ηπειρ. Δημ. Τραγ. Σελ. 126

«Λάλησε κούκο, λάλησε, λάλα, καημένο αηδόνι
λαλάτε σ' ακροπέλαγα, που πλέουν τα καράβια
ρωτάτε για το Νικολό, το Νικολό Τζαβάρρα.»

Γ. Ιωάννου: Δημ. Τραγ. Σελ. 115

Αλλά και την έκρηξη της ελληνικής Επανάστασης, το αηδόνι κλήθηκε να την διαλαλήσει:

«Κρυφά το λένε τα πουλιά, κρυφά το λέν τ' αηδόνια
κρυφά το λέει κι ο Γούμενος από την Άγια Λαύρα.

- Παιδιά για μεταλάβετε, για ξεμολογηθήτε

δεν είναι ο περσινός καιρός ο φετινός χειμώνας.

Μας ήρθε η άνοιξη πικρή, το καλοκαίρι μαύρο

Γιατί σηκώθη ο πόλεμος και πολεμάν τους Τούρκους

Να διώξουμε όλη την Τουρκιά ή να χαθούμε όλοι.»

Ακαδημίας Αθηνών: Δημ. Τραγ., σελ. 154

Στην αγάπη το αηδόνι έχει ξεχωριστή θέση στα αριστουργηματικά δίστιχα του λαού μας:

«Τριανταφυλλένια μάγουλα και μάτια μενεξέδες

για σένα γλυκοκελαηδούν τ' αηδόνια στους μπαξέδες.

Αηδόνια δεκατέσσερα θα στείλω στην αυλή σου

να κελαηδούν κάθε πρωί να σκάζουν οι οχτροί σου.

Τώρα τ' αηδόνια πάψανε

τον πόνο μας τον κλάψανε.»

Η ΠΕΡΔΙΚΑ ΣΤΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

«Μια πέρδικα παινεύτηκε...»

Ένα άλλο πολυτραγουδισμένο πουλί στη λαογραφία μας είναι η πλουμιστή πέρδικα. Το αγαπημένο αυτό πουλί επιχωριάζει στις πλαγιές και στις ρεματιές των βουνών μας. Τη συναντάμε παντού και προ παντός στα δημοτικά μας τραγούδια με θέμα την χαρά, τον έρωτα, τον γάμο, την λύπη.

Η πέρδικα είναι έξυπνο πουλί, προσεχτική και δύσκολα πέφτει στα χέρια του κυνηγού. Τα τραγούδια της πέρδικας είναι από τα συγκινητικότερα, μελωδικότερα και ποιητικότερα και αποτελούν αληθινά αριστουργήματα του λαού μας.

«Μια πέρδικα παινεύτηκε σ' ανατολή και δύση
 Πως δεν ευρέθη κυνηγός για να την κυνηγήσει.
 Κι ο κυνηγός που τ' άκουσε πολύ του κακοφάνη.
 Στήνει τα βρόχια στα βουνά και τα κλουβιά στους κάμπους.
 Στήνει και μια χρυσόβεργα σε μαρμαρένια βρύση.
 Πάει κι η πέρδικα να πιει και πιάστηκε στα δίχτυα.
 Χαρά που το 'χει ο κυνηγός και οι συγγενείς του όλοι.»

Και άλλο:

«Αυγίτσα θε να σηκωθώ, διώρες να ξημερώσει.
 Παίρνω νερό και νίβουμαι, νερό να ξαγρυπνήσω
 Και παίρνω το στρατί στρατί, τ' ωριό το μονοπάτι
 Για να βρω πέτρα ριζιμιά να διπλωθώ να κάτσω.
 Ν' ακούσω γερακιού λαλιά, σφυριγματιά πετρίτη
 Ν' ακούσω και την πέρδικα την αηδονολαλούσα».

Δημοτικά Τραγούδια : Πάσσωβ σελ. 288.

Ο λαός μας έπλασε διάφορα παραμύθια γύρω από το όμορφο πουλί. Λένε ότι ήταν κάποτε μια

πεντάμορφη κοπέλα σε ένα χωριό, που την ζήλευαν όλοι. Και όπως συμβαίνει με όλες τις όμορφες,

ήταν περήφανη και ψηλομύτα, τόσο που κανείς δεν τόλμαγε να την πλησιάσει. Πολλοί την ερωτεύτηκαν. Την ερωτεύτηκε και ένα παλικάρι ξένο, σωστό αρχοντόπουλο. Πήγαινε κι ερχόταν

τις νύχτες με το φεγγάρι. Τραγούδαγε με πάθος τον πόνο του και περίμενε να βγει στο παραθύρι

της, μα εκείνη έμενε ασυγκίνητη. Κάποια μέρα βγήκε στην εξοχή κι εκεί την άρπαξε ένας αγριάνθρωπος του δάσους. Για να γλιτώσει, παρακάλεσε τον Θεό να την κάνει πουλί. Ο Θεός την

λυπήθηκε και την έκαμε πέρδικα όμορφη και περήφανη, όπως ακριβώς ήταν και σαν κοπέλα, περήφανη κι αλύγιστη. Ενδεικτικά είναι και τα παρακάτω δίστιχα:

«Πέρδικα της ακρογιαλιάς που μάρανες τ' αηδόνι
Και το 'καμες και περπατεί τις νύχτες και μαργώνει».

«Περδικούλα πλουμισμένη που στα δάση περπατείς
Βρόχια και βεργιά θα στήσω να σε κάμω να πιαστείς».

«Κι αν εις τα βεργιά μου πέσεις περδικούλα πλουμιστή
Κάμαρα θε να σου κάμω όλη από χρυσό φλουρί».

Δημοτικά Τραγούδια: Πάσσωβ σελ. 557

Η υπερηφάνεια της πέρδικας είναι στενά συνυφασμένη με το μοτίβο της όμορφης και περήφανης

κοπέλας, που ξετρελαίνει τους νέους και μένει ασυγκίνητη μπροστά στον καημό τους.

«Αν κάμει ο κόρακας αϊτό κι η πέρδικα γεράκι

Κι αν η στιφάδα γιασουμί θα κάμομε αγάπη».

Εκτός όμως από τα τραγούδια της αγάπης, του γάμου και της χαράς υπάρχουν και τα τραγούδια της

κλεφτουριάς και της λεβεντιάς. Εδώ ο λαός φαντάζεται την πέρδικα ταχυδρόμο, μαντατοφόρο, που

περπατάει στα βουνά, στις πλαγιές και στα φαράγγια, όπου γίνονται μάχες με τους αλλόπιστους

Τούρκους. Βλέπει τους σκοτωμένους και τους λαβωμένους και τρέχει να φέρει το μήνυμα της

λύπης και της συμφοράς.

«Τρεις περδικούλες κάθονται στα Τρίκορφα στη ράχη.

Είχαν τα νύχια κόκκινα και τα φτερά βαμμένα.

Μοιρολογούσαν κι έλεγαν, μοιρολογούν και λένε.

Τους κλέφτες μην τους είδατε τους Κολοκοτρωναίους».

«Μια πέρδικα καθότανε στου Ζήδρου το κεφάλι.

Δεν κελαηδούσε σαν πουλί, μήτε σαν χελιδόνι.

Παρά λαλούσε κι έλεγε με ανθρώπινη λαλίτσα.

Ζήδρο μου τ' είσαι κίτρινος γιατί είσαι ματωμένος».

Πάσσωβ: Δημ. Τραγούδια, σελ. 388

Και ακόμα η λαϊκή μούσα στα τραγούδια βάζει την πέρδικα να κλαίει και να θρηνεί τα σκοτωμένα

παλικάρια.

Στην πέρδικα επιπλέον βάζει ο λαός μας τον πόνο της μάνας, της αδερφής, του αδερφού, τα

παράπονα και τα μοιρολόγια. Με την πέρδικα μοιράζονται οι καημοί και οι πόνοι. Αυτά τα τραγούδια παίρνουν τον πόνο και τον πάνε στα πέρατα της γης.

«Παίρνω έναν ανήφορο, παίρνω μιαν ανηφόρα

κι ακώ μιας πέρδικας λαλιά, μια πέρδικα να κλαίει.

Τ' έχεις καημένη πέρδικα και είσαι πικραμένη.

Το μάθατε τι έγινε στα Τρίκορφα στη ράχη».

Και άλλο παρόμοιο:

«Ποιος θε ν' ακούσει κλάματα και μαύρα μοιρολόγια

Ας πάει στα κάστρα του Μοριά, στις πόλης τα καντούνια

Που κλαιγ' η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα.

Στο παραθύρι κάθονται και το γιαλό κοιτάζουν

Σαν περδικούλες θλίβονται και σαν παπιά μαδιούνται.»

Πάσσωβ: Δημ. Τραγούδια, σελ. 255

Ο ΑΕΤΟΣ ΣΤΗΝ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

«Αϊτού μάτι, λύκου αυτί και λαγού τρέξιμο»

Παροιμία

Ένα πουλί που έχει αναμφισβήτητα σημαντική θέση στην λαογραφία, όπως και μέσα στον κόσμο

του φτερωτού βασιλείου είναι ο αετός. Ο αετός ή σταυραετός είναι το πιο δυνατό πουλί από τα

άγρια και τα ήμερα. Έχει δυνατό νύχι που ξεσχίζει ακόμα και άνθρωπο, αν τολμήσει να τον πιάσει,

έστω και τραυματισμένο, και ράμφος οξύ σαν νυστέρι. Και ο λαός δίκαια τον ανακήρυξε βασιλιά

των αιθέρων και των πουλιών. Είναι πουλί περήφανο, μεγαλοπρεπές και πολύ έξυπνο.

Χαίρεται να

το παρακολουθεί κανείς την άνοιξη να διαγράφει επί ώρες κύκλους στον ουρανό, προκειμένου να

βρει ευκαιρία να αρπάξει κανένα τρυφερό αρνάκι για λογαριασμό του και για λογαριασμό της

οικογένειάς του.

Ο αετός έχει πλουμιστό και ωραίο φτέρωμα και απίθανη ομορφιά. Έχει ένα ασπράδι στο στήθος κι

ένα φεγγάρι ολόασπρο κάτω από τις ανοιχτές φτερούγες του. Δυστυχώς είναι πουλί που δύσκολα

μπορεί να το συναντήσει κάποιος, γιατί ζει σε απόκρημνα και απρόσιτα μέρη των μεγάλων βουνών

μας. Τόσο ψηλά ζει, που δεν τον φτάνει ούτε κυνηγού σκάγι, ούτε ανθρώπου μάτι. Είναι φτιαγμένος να ζει στα βουνά μαζί με το ταίρι του και δεν μεταναστεύει για θερμές χώρες.

Στους

κάμπους δεν κατεβαίνει ποτέ, γιατί δεν βρίσκει κατάλυμα. Σχετικό είναι και το παρακάτω τραγουδάκι:

«Ένας αϊτός περήφανος κι ένας αϊτός λεβέντης.

Από την περηφάνια του κι από τη λεβεντιά του

Δεν πάει στα κατώμερα για να ξεχειμωνιάσει

Μόν' μένει απάνου στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια».

Καμιά φορά όμως συνοδεύει και το αηδόνι στον κάμπο, αλλά από πολύ ψηλά:

«Όλα τα πουλάκια ζυγά - ζυγά

Τα χελιδονάκια ζευγαρωτά.

Το 'ρημο τ' αηδόνι το μοναχό

περπατεί στους κάμπους με τον αϊτό».

Έχει μεγάλη ανθεκτικότητα στο κρύο, αλλά καμιά φορά παραπονιέται προς τον ήλιο, όταν στις

μεγάλες βαρυχειμωνιές δεν βγαίνει, για να ζεσταίνει τα νύχια του και να απλώσει τα φτερά

του:

«Ένας αϊτός καθότανε στον ήλιο και λιαζότανε
και κράταγε τα νύχια του, τα νυχοποδαράκια του
και με τον ήλιο μάλωνε και με τον ήλιο λέει:

Ήλιε, για δε βαρείς κι εδώ, σ' αυτή την αποσκιούρα
να λιώσουνε τα κρύσταλλα, να λιώσουνε τα χιόνια,
να ζεσταθούν τα νύχια μου, ν' απλώσουν τα φτερά μου».

Κατά τη λαϊκή παράδοση, ο αετός ήταν άλλοτε ένας αρχιτσέλιγκας με χιλιάδες
γιδοπρόβατα,
καλόκαρδος και φιλόξενος. Το σπίτι του ήταν ανοιχτό σε όλους τους περαστικούς.
Αντίθετα ο

αδερφός του ήταν σκληρός και τσιγκούνης. Μια μέρα τον ξεμονάχιασε και τον σκότωσε
μπαμπέσικα. Ο Θεός τον έκαμε πουλί και όπου βλέπει πρόβατα, τα θεωρεί δικά του και
τρέχει να

τα αρπάξει. Ο αδερφός του έγινε γύπας (όρνιο), χωρίς να χάσει την τσιγκουνιά του, γιατί ο
αετός

τρώει ζωντανά σφαχτάρια, ενώ το όρνιο ψοφίμια.

Γύρω από τον αετό υπάρχουν και άλλες παραδόσεις και μύθοι διδακτικοί. Τέλος ο αετός
θεωρείται

σύμβολο ρωμαλεότητας και δύναμης από πολλούς λαούς της Ανατολής. Το δικό μας ισχυρό
Βυζάντιο τον ήθελε Δικέφαλο.

Ο αετός θαυμάστηκε από το λαό μας. Θαυμάστηκε και υμνήθηκε, όσο ταίριαζε σε έναν
φτερωτό

βασιλιά. Θαύμασε ο λαός μας τις αρετές του, την δύναμή του, την μεγαλοπρέπειά του, το
θάρος

και την υπερηφάνεια του.

Στα χρόνια της σκλαβιάς της πατρίδας μας συντρόφευε τους γενναίους κλέφτες μας, που
ζούσαν

στις βουνοκορφές, στα απρόσιτα και απάτητα λημέρια τους και τους έδινε παρηγοριά κι
ελπίδα.

Σχετικά είναι τα τρία παρακάτω δημοτικά τραγούδια, από τα οποία το πρώτο αναφέρεται
αλληγορικά σε καπετάνιο των κλεφτών στην Ήπειρο, που διορίστηκε αρχηγός αρματολών
στον

Λούρο.

«Χρυσός αϊτός καθότανε στον έρημο το Λούρο
και πάσα μέρα κυνηγάει αηδόνια και περδίκια».

Φωριέλ Κ. Δημοτικό Τραγούδι σελ. 93

Το δεύτερο αναφέρεται στον τολμηρό και γενναίο κλέφτη Λάππα (1760), που διαδέχτηκε
τον

Χονδρομάρα και είναι σχεδόν το ίδιο με το προηγούμενο.

«Χρυσός αϊτός εκάθονταν στον έρημο το Λούρο
και πάσα μέρα κυνηγάει αηδόνια και περδίκια»

Φωριέλ Κ. Δημοτικό Τραγούδι σελ. 26

Το τρίτο αναφέρεται αλληγορικά στα γερατειά του κλέφτη, στα βάσανα και τα χαμένα του
νιάτα.

«Τρεις σταυραετοί εκάθονταν σ' ένα χοντρό κοτρώνι.

Και κλαίγανε τα πάθια τους και τα παράπονά τους.

Ένας έπιε πολύ κρασί και κεφαλοπονούσε

Τ' άλλου του πέσαν τα πουλιά πάνω απ' τη φωλιά του

Κι ο τρίτος τους παρηγορεί, στέκεται και τους λέει:

Εσύ που 'πιες πολύ κρασί πάλι, θα ξεμεθύσεις

Κι εσύ που πέσαν τα πουλιά, άλλα πουλιά θα κάμεις.

Αλί σε με που γέρασα και πέσαν τα φτερά μου».

Π. Αραβαντινού: Δημ, Τραγούδια, σελ. 116

Στις εθνικές μας περιπέτειες και τις εθνικές μας συμφορές, ο λαός μας επιστράτευσε και πάλι τον

αετό. Όταν έπεσε το Βυζάντιο (1453), αετός άρπαξε το κεφάλι του μαρτυρικού αυτοκράτορα Κ.

Παλαιολόγου, για να μην το πάρει ο Τούρκος.

«Και στην ψηλή μου την κορφή, στον Αϊ - Λια, στην Ράχη

Κουρνιαζει κι αντρειεύεται αϊτός με δύο κεφάλια

Και μεσ' τα νύχια του κρατεί βασιλικό κεφάλι.,

Και κάθε μέρα την αυγή στο κρούξιμο του ήλιου

Κοιτάει την Αγιασοφιά και χύνει μαύρο δάκρυ».

Ο αετός αναφέρεται και στα ερωτικά και στα γαμήλια τραγούδια και το όνομα του πουλιού το

παίρνει συνήθως ο ερωτευμένος νέος και γαμπρός. Σχετικά είναι τα παρακάτω δημοτικά τραγούδια:

«Πέρα στην άμμο, στο 'ρημονήσι

αϊτός επέρασε να κυνηγήσει

Δεν κυνηγάει λαγούς και λάφια

Μόν' κυνηγάει δυο μαύρα μάτια».

Π. Αραβαντινός: Δημοτικά Τραγούδια, σελ. 153

Τα δύο κατωτέρω αναφέρονται στο γαμπρό:

«Στο κίνημά σου σταυραετέ, στ' ώριο σου καβαλίκι

Φέρνεις τη ρούσα πέρδικα, τη χαϊμαδή τρυγόνα

Φέρνεις τα άσπρα πρόβατα, φέρνεις τα άσπρα γίδια».

Κι ακόμα ένα χαρακτηριστικό του γαμπρού:

«Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα

σήμερα στεφανώνεται αϊτός την περιστέρα».

Π. Αραβαντινός: Δημοτικά Τραγούδια, σελ. 315

Ακολουθούν μερικά χαρακτηριστικά δίστιχα που αναφέρονται στον περήφανο αετό, τον βασιλιά

των φτερωτών:

«Μην τότε κλαίτε τον αϊτό όπου πετά σαν βρέχει

μόνο να κλαίτε ένα πουλί όπου φτερά δεν έχει».

Και το δεύτερο:

«Η αγάπη θέλει φρόνηση, θέλει ταπεινοσύνη

θέλει λαγού περπάτημα κι αϊτού γρηγοροσύνη».

Εννοείται ότι αυτά δεν είναι τα μοναδικά δημοτικά τραγούδια που αναφέρονται στον αετό, παρά

ένα μικρό, αντιπροσωπευτικό δείγμα.

Απόσπασμα από το βιβλίο << ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ>> του Νώντα Σακελαρόπουλου